

Systemiskt arbetssätt inom barn- och familjesocialarbete samt eftervård

- En studie kring arbetssätt och visioner ur socialarbetares och socialhandedares perspektiv

Praktikforskning
Jenny Nylund och Malin Rosendahl
Datum: 9.2.2023
Magisterprogrammet i
samhällsvetenskaper, Helsingfors
universitet

Sammandrag

Fakultet: Statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors Universitet

Utbildningsprogram: Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper

Studieinriktning: Socialt arbete

Författare: Jenny Nylund och Malin Rosendahl

Arbetets titel: Systemiskt arbetssätt inom barn- och familjesocialarbete samt eftervård -
En studie kring arbetssätt och visioner ur socialarbetares och socialhandledares perspektiv

Arbetets art: Praktikforskning

Månad och år: Februari 2023

Sidantal: 28

Nyckelord: Systemiskt arbetssätt, barn- och familjesocialarbete, eftervård, delaktighet, system, utmaning

Förvaringsställe:

Övriga uppgifter:

Sammandrag: Vår praktikforskning har utförts vid barn- och familjesocialarbete samt barnskyddets eftervård i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt som deltar i forskningsprojektet Multiprax. Vår praktikforskning är en del av projektet Multiprax som har fokus på flera områden inom systemiskt arbetssätt. Syftet med praktikforskningen är ta reda på hur det systemiska arbetssättet tillämpas i dagsläget inom barn- och familjesocialarbete samt barnskyddets eftervård och vilka behov socialarbetare och -handledare ser inför framtiden gällande det systemiska arbetssättet, som en del av detta vill vi också belysa främjande av delaktighet. Som teoretisk utgångspunkt har använts systeminriktad teori, vilket innebär tron på att nätverk är viktiga för individen. Materialet till studien har samlats in från två semistrukturerade gruppintervjuer och kvalitativ innehållsanalys används som analysmetod av datamaterialet från gruppintervjuerna. Resultatet presenteras i följande teman: kartläggning av hur de olika enheterna använder systemiskt arbetssätt i nuläget, klienternas delaktighet, system och nätverk runt klienterna, utmaningar och utveckling.

Innehållsförteckning

Sammandrag	1
1. Inledning	3
2. Forskningens syfte och målsättning.....	4
3. Bakgrund och forskningskontext	5
3.1 Barn- och familjesocialarbete	6
3.3 Eftervård	7
3.3 Systemiskt arbetssätt.....	8
4. Praktikforskning och teoretisk utgångspunkt	11
4.1 Praktikforskning	11
4.2 Systeminriktad teori.....	11
5. Forskningsmaterial och analysmetod	12
5.1 Forskningsmaterialet	12
5.2 Avgränsning.....	13
5.3 Kvalitativ innehållsanalys	14
5.4 Forskningsetiska frågeställningar.....	14
6. Resultat	16
7.1 Kartläggning av systemiskt arbetssätt	16
7.1.2 Barn- och familjesocialarbete	16
7.1.2 Eftervården	17
7.2 Delaktighet.....	19
7.3 System.....	22
7.4 Utmaningar	24
7.5 Utveckling.....	26
7. Avslutande diskussion.....	27
Källförteckning	32
Bilaga 1: Intervjuguide	34
Bilaga 2: Information om studien	35
Bilaga 3: Samtyckesblankett	36

1. Inledning

Utvecklingen och implementeringen av det systemiska sektoröverskridande samarbetet har pågått i Finland sedan 2017. Den systemiska verksamhetsmodellen har tagits i bruk i olika kommuner och välfärdsområden på olika sätt och kan användas inom olika områden, men är först och främst utvecklad inom barnskyddet. Modellen har även utvecklats och används inom andra områden till exempel barn- och familjesocialarbete, barnskyddets eftervård och funktionshinderservice. Praktikforskningsstuderande har genom deras arbete som socialarbetare, kommit i kontakt med det systemiska arbetssättet och det intresserar dem framför allt hur systemiskt arbetssätt används inom barn- och familjesocialarbete samt barnskyddets eftervård.

Syftet med praktikforskningen är ta reda på hur det systemiska arbetssättet tillämpas i dagsläget inom barn- och familjesocialarbete samt barnskyddets eftervård och vilka behov socialarbetare och -handledare ser inför framtiden gällande det systemiska arbetssättet, som en del av detta vill vi också belysa främjande av delaktighet. Vi har riktat vår studie till barn- och familjesocialarbete samt barnskyddets eftervård i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt som deltar i forskningsprojektet Multiprax. Vår praktikforskning är en del av projektet Multiprax som har fokus på flera områden inom systemiskt arbetssätt. Vår handledare i praktikforskningen är Ilse Julkunen som också är ledande professor inom Multiprax forskningsprojektet. Forskningsstuderandena har kontaktpersoner till arbetsplatserna. Enheterna som deltar i vår praktikforskning betjänar idag fem kommuner och har implementerat det systemiska arbetssättet inom barnskyddet och barn- och familjesocialarbete 2018. Båda forskningsstuderandena har rötter i Österbotten och samarbete med Multiprax projektet var därför ett naturligt val.

De viktigaste principerna som behövs för ett fungerande systemiskt arbetssätt är systemiskt tänkande inom verksamheten, familjeterapeutisk förståelse och ett relationsfokuserat arbetssätt. Arbetet ska utgå från barnets och familjens delaktighet och bemötande. Systemiskt arbetssätt bygger på att de anställda har förmåga och kompetens att skapa och bevara ett

tillförlitligt samarbete med barnet och deras familj. Inom det systemiska arbetssättet har man systemiska arbetsteam som består av professionella som håller veckomöten. Ett annat viktigt element i arbetssättet är att se familjen som ett socialt system och att förhållningssättet i vardagen blir respektfullt, dialogiskt och står för samskapande bemötande. (Lahtinen, Määnistö Raivio, 2017)

Systemiskt arbetssätt är ett relativt nytt arbetssätt i Finland. Största delen av forskningen inom systemiskt arbetssätt har gjorts på barnskyddets arbete. Forskningsstuderandena vill med denna studie bredda kunskapen om systemiskt arbetssätt med barn och unga till andra områden än inom barnskyddet. Efter årsskiftet 2023 kommer alla kommuner i Finland ingå i ett välfärdsområde med flera kommuner vilket innebär att stora förändringar inom socialvården eftersom servicen ska vara samma till kommunernas alla invånare i samma välfärdsområde. Med detta i åtanke är det viktigt att få kunskap om hur man arbetar och vilken service klienterna får.

I denna rapport av praktikforskningen beskriver vi först forskningens syfte och målsättning, sedan bakgrund och forskningskontext för att sedan kort ge en bild av praktikforskning och teoretisk bakgrund. Efter det beskrivs forskningsmaterial och analysmetod, för att sedan presentera våra resultat och till sist avsluta med en diskussion.

2. Forskningens syfte och målsättning

Syftet med studien är att synliggöra hur det systemiska arbetssättet tillämpas inom barn- och familjesocialarbete samt inom eftervården med inriktning på den service som ges från Österbottens välfärdsområdes norra distrikt. Studien fokuserar även på vilka framtida behov socialarbetare och socialhandledare upplever angående det systemiska arbetssättet. Som en del av hur det systemiska arbetssättet tillämpas vill vi inom studien lyfta fram hur klienternas delaktighet främjas. Förhoppningen är att hela Österbottens välfärdsområde ska kunna ha nytta av studien med tanke på vidare utveckling av välfärdsområdet.

Forskningsfrågor:

- Hur tillämpas det systemiska arbetssättet inom barn- och familjesocialarbete samt inom eftervården i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt?
- Vilka är de framtida behoven av systemiskt arbetssätt inom eftervården respektive barn- och familjesocialarbete?

Som en del av dessa två huvudsakliga forskningsfrågor vill vi även belysa främjandet av delaktighet. Studien utförs genom två olika semistrukturerade gruppintervjuer, en med personal inom barn- och familjesocialarbete och den andra med personal som arbetar inom barnskyddets eftervård. Intervjufrågorna kommer att fokusera på personalens syn på hur det systemiska arbetssättet tillämpas i dagsläget inom deras enheter, hur klienternas delaktighet främjas och vilka framtida behov ser personalen gällande det systemiska arbetssättet.

3. Bakgrund och forskningskontext

Studien för vår praktikforskning är en del av forskningsprojektet Multiprax, som syftar att få kunskap om vilka vardagseffekter i en systemisk kontext som skapas i flerspråkiga kommuner och välfärdsområden (Julkunen, 2022). Multiprax arbetspaket 2 utförs i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt och eftersom vår studie görs i samarbete med arbetspaket 2 kommer också vår studie utföras på samma område. Det systemiska arbetssättet implementerades i vissa kommuner inom Österbottens välfärdsområde år 2018. Arbetspaket 2 i Multiprax forskningsprojektet kommer att se på barn- och familjesocialarbete i en systemisk kontext samtidigt som arbetspaket 3 inom projektet kommer att delvis fokusera på eftervården (ibid.). Praktikforskningsstuderandena vill i studien se hur det systemiska arbetssättet tillämpas i dagsläget inom både barn- och familjesocialarbete och eftervården i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt. Intervjuerna kommer att fokusera på frågor om hur det systemiska arbetet ser ut inom enheten och vilka behov man ser för det systemiska arbetet i framtiden, samt hur man främjar klienternas delaktighet. Inom praktikforskning är det viktigt att de som arbetar inom ett fält får komma till tals och säga sin åsikt eller att klienter själva hörs (Satka m.fl. 2016). Denna studie kommer att fokusera på personalen inom barn- och

familjesocialarbete samt personalen inom eftervården och deras syn på arbetet med det systemiska arbetssättet.

Omstruktureringar med övergången till välfärdsområdet syns tydligt inom organisationen och en del är fortfarande under utveckling. Vår behandling av forskningslovet tog länge eftersom det ska gå igenom flera personer som sitter på olika ställen inom välfärdsområdet.

3.1 Barn- och familjesocialarbete

Barn- och familjesocialarbete arbetar med barn och familjer som behöver stöd, men inte är i behov av barnskydd. Inom Österbottens välfärdsområdes norra distrikt har barn- och familjearbete både klienter som är i behov av särskilt stöd och klienter som inte är i behov av särskilt stöd. Klienterna som är i behov av särskilt stöd har en socialarbetare som ansvarsperson, medan klienter som inte behöver särskilt stöd kan ha en socialhandledare som ansvarsperson. Målgruppen är familjer och det är barnen som är klienter. Klientskapet baseras på frivillighet. Barn- och familjesocialarbete görs utifrån socialvårdslagen (2014/1301). De tjänster som barn- och familjesocialarbete kan ge via socialvårdslagen är bland annat; familjearbete, hemservice, stödperson eller -familj (Österbottens välfärdsområde, u.å.).

Enligt socialvårdslagen (2014/1301 3§ 6:e punkten) är barn som behöver särskilt stöd, sådana "barn vars uppväxtförhållanden äventyrar eller inte tryggar barnets hälsa eller utveckling eller som genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling". I lagens regeringsproposition (RP 164/2014 rd, s. 176) framhävs att självbestämmanderätt ska respekteras hos barn eller unga som behöver särskilt stöd.

Inom barn- och familjesocialarbete finns det lite tidigare forskning. I Janus tidskriften finns endast en artikel, vilken tar upp skolning för socialarbetare som vill specialutbilda sig (Lähteinen & Tuohino, 2017). För att få bekräftat att inte endast är praktikforskningsstuderandenas sökning på tidigare forskning som misslyckades, kontaktades Ann Backman som är en del av Multiprax projektet och deras forskning som är planerad att göras på familjetjänsterna, Backman är även

en av praktikforskningsstuderandenas kontaktperson. Backman bekräftade att det inte finns mycket forskning gjord på området i Finland, vare sig om systemiskt arbetssätt eller annan forskning.

3.3 Eftervård

Eftervård inom barnskyddet är något varje kommun och idag välfärdsområde måste erbjuda. Ett barn som varit placerat i minst sex månader, har rätt till eftervård fram till att hen fyller 25 år oavsett om placeringen avslutats vid 18 årsdagen eller före (barnskyddslagen 2007/417, 75§ 3 mom.). Arbetet ska skall alltid utgå från barnets eller den ungas individuella behov och förväntningar, och planeras tillsammans med den unga. Med stöd av mångprofessionellt arbete kan man få en heltäckande plan tillsammans med den unga som ska minska risken för marginalisering. Eftervården är en viktig fas i barnets eller den ungas liv, och för att barnskyddets åtgärder ska lyckas. Stödet ska vara uppbyggd så att den unga kan förbinda sig till målen i planen och den stödservice som erbjuds för att målen ska nås. Vid behov kan stödet vara mycket intensivt och minskas gradvis när behovet minskar. Man strävar efter en stödhet som stöder unga vuxnas funktionsförmåga och självständighet som ska minska risken för att marginalisering överförs till nästa generation. Eftervården kan omfatta olika tjänster som t.ex. psykosocialt stöd för att bl.a. få hjälp med att hitta sina egna resurser och planera framtiden, hjälp med att anskaffning av bostad, stöd för utbildning, stöd för att hitta jobb eller sysselsättning, ekonomiskt stöd, stöd till föräldrar. (THL, 2021)

En aktuell administrativa ändring inom eftervården gäller den nationella reformen av social- och hälsovårdssystemet, som träder i kraft nu i början 2023. Institutet för hälsa och välfärd har nyligen kartlagt eftervårdstjänsternas innehåll och administrativa organisation i de finländska kommunerna, men det är ännu inte klart hur eftervården kommer att genomföras i välfärdsregionerna vilket medför förändringar för eftervården. Det finns också ett stort forskningsbehov på grund av den nationella reformen, men även på grund av förändringen att tiden för eftervården förlängdes till 25 år från januari år 2020. Förlängningen medförde att mängden eftervårdsklienter ökade väsentligt. (Vierula & Korkiamäki 2022)

3.3 Systemiskt arbetssätt

För att försöka förbättra barnskyddet i Finland har man undersökt olika passande modeller. En verksamhetsmodell som uppmärksammats är den försöksverksamhet man gjorde i Hackney London 2007 som baserar sig på systemiskt tänkande i barnskyddsarbete. Barnskyddets situation i Storbritannien påminner en del om Finlands. Arbetet är byråkratiskt, de anställda byts ofta och socialarbetarna är ensamma i sitt jobb och har stor arbetsbörda. Enligt modellen använder man sig av familjeterapeutiska arbetssätt inom barnskyddet. Fokus inom arbetet är på relationerna kring barnet så som föräldrarna och släktingar. (Fagerström 2016, 11, 19.)

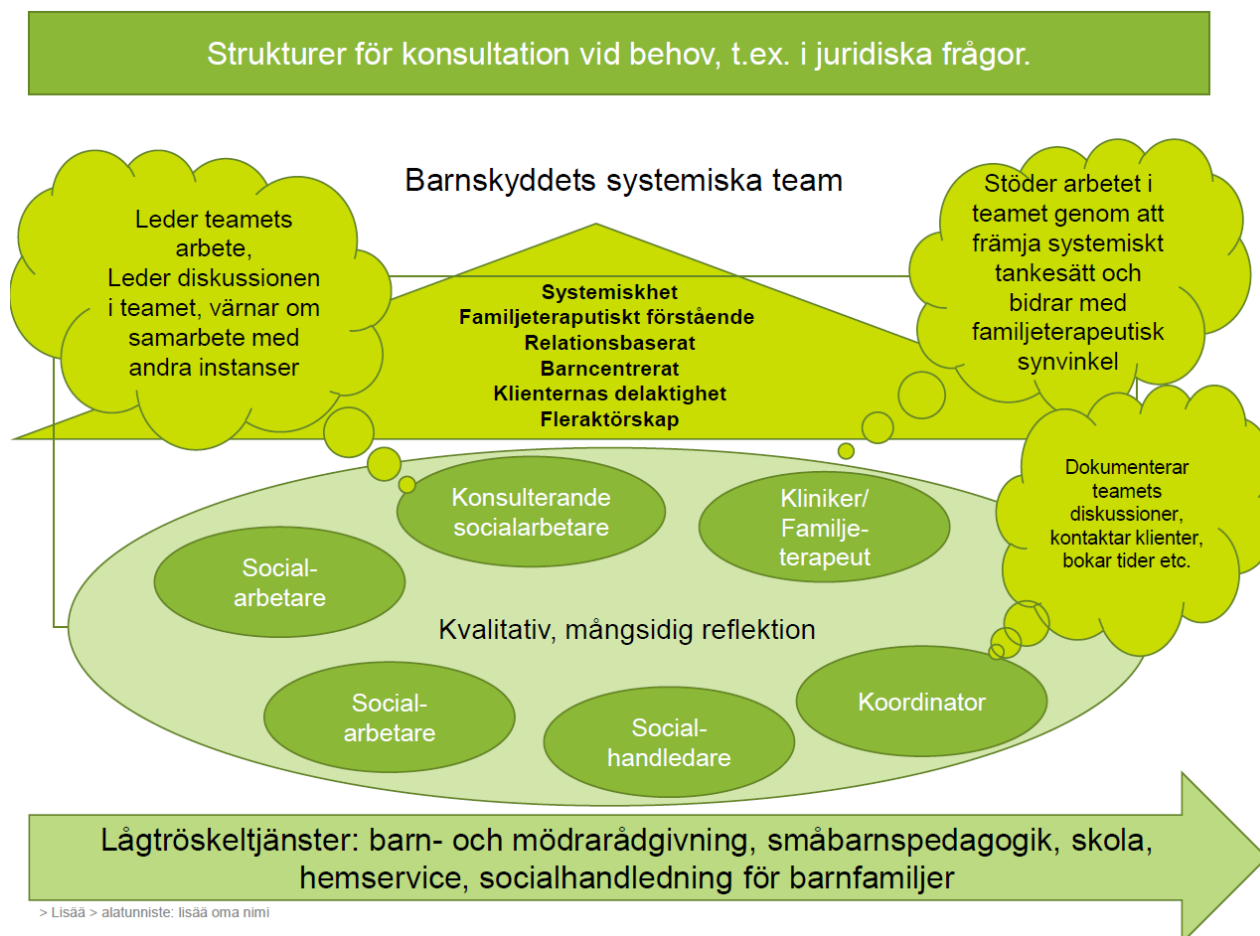
Under år 2018 har det systemiska arbetssättet testats i pilotprojekt runtom i landet, i flera barnskyddsteam och i barnskyddets alla skeden det vill säga från bedömning till eftervård. I en nationell utvärdering framkom det att familjerna som deltagit i arbetsteam upplever att de får tillräcklig hjälp och stöd samt att de upplever sig kunna påverka det gemensamma arbetet och besluten. Det råder tillit och samförstånd mellan klienter och professionella. Det framkom även att barnets välbefinnande förbättras och att föräldrarnas förmåga att säkra barnets trygghet och välbefinnande stärks vilket leder till att familjens handlingsförmåga förbättras. Sedan man tagit det systemiska arbetssättet i bruk i Finland, har både innehållet i utbildningen fördjupats och fokus på klienternas delaktighet i de systemiska veckomötena ökat. Det finns ändå stora regionala skillnader vad gäller tillämpningen och implementeringen i kommunerna och de kommande välfärdsområdena och klientens delaktighet och personalens kunskap varierar stort mellan olika team. I praktiken innebär det här att klienterna får olika bemötande och det uppstår skillnader i kvaliteten på servicen. (Aaltio & Isokuorti 2019)

De viktigaste principerna som behövs för en fungerande modell är systemiskt tänkande inom verksamheten, familjeterapeutisk förståelse och ett relationsfokuserat arbetssätt. Det systemiska arbetssättet är från början uppbyggd för barnskydd, men dess grundtanke lämpar sig ändå för andra team som barn- och familjesocialarbete samt eftervård. Arbetet ska utgå från barnet och familjens delaktighet och bemötande. Det är viktigt att organisationen och ledningen stödjer genomförandet av modellen och att man samarbetar inom organisationen. Inom

barnskyddet behöver man göra en klar definition av arbetsteamet där många olika aktörer samarbetar. I ett systemiskt arbetsteam ingår vanligen en koordinator, en konsulterande socialarbetare, barnets socialarbetare, föräldrarnas socialarbetare och en familjeterapeut (kan också kallas kliniker) och utgående från de lokala behoven kan en socialhandledare och/eller en familjearbetare ingå. Alla medlemmar i teamet tillägnar sig åt ett familjeterapeutiskt synsätt i sitt arbete och utvecklar kontinuerligt sin kompetens. De anställda är inga terapeuter, men barnskyddsarbetet blir mer terapeutiskt. Familjen träffar oftast en anställd eller ett arbetspar, men hela teamet bär ansvaret för barnets och familjens situation och träffar också familjen tillsammans vid behov. Teamet ska ge kontinuitet för barnet och familjen, och ska kunna ge behövlig service och stöd även då den egna socialarbetaren inte är på plats. Det viktigaste i modellen är att de anställda har förmåga och kompetens att skapa och bevara ett tillförlitligt samarbete med barnet och deras familj (Lahtinen, Määnistö & Raivio 2017, s. 9–11, 13–15.)

En socialarbetare inom barnskyddet behöver följa direktiv och lagar medan en terapeuts arbete innebär att förbättra familjens interaktion från deras egna utgångspunkter. Enligt Jaana Kivistö (2015) innebär detta att inom det systemiska arbetet och samarbete är det socialarbetaren som fattar konkreta, faktabaserade beslut och terapeuten är reflektionspartner. Terapeuten ska hjälpa socialarbetaren att reflektera över arbetet med familjerna, så att barnets och föräldrarnas åsikt respekteras samtidigt som barnets bästa främst beaktas och man kan fortsätta jobba med familjen trots svåra beslut. Kivistö (2015) påpekar också att det är viktigt att familjen får hjälp och stöd från ett samma ställe och att man kan se stödet som en helhet. På så sätt behöver inte familjen börja om och upprepa sin berättelse flera gånger. Kivistö beskriver att när hon själv började jobba mera terapeutiskt så fick hon höra att klienter ville fortsätta träffa henne för att hon lyssnade.

Figur 1

Bildbeskrivning av den systemiska verksamhetsmodellen (Eriksson 2018)

Modellen bygger på att man utgår i från barnet och familjen i arbetet. Kauko Haarakangas (2014, 24) som är doktor inom psykologi, beskriver i sin artikel om systemiskt och dialogiskt arbete med familjer, att det är viktigare att skapa en konversation än att förändra familjen. Man ska inte fokusera på problem utan diskutera kring problemet och låta familjen uttrycka sig fritt. Inom barnskyddets arbete är det vanligt att man kan få mycket förhandsinformation till exempel via barnskyddsanmälan och samarbetspartners. Kauko Haarakangas (2014, 24) påpekar i sin artikel hur viktigt det är i systemiskt och dialogiskt arbete att höra klientens röst och att kunna sätta den information man har åt sidan och låta familjen berätta med egna ord.

4. Praktikforskning och teoretisk utgångspunkt

4.1 Praktikforskning

Vår studie görs som en praktikforskning. Enligt Ilse Julkunen (2014) kan praktikforskning inom socialt arbete beskrivas som ett dialogiskt och aktivt samarbete mellan forskare, uppdragsgivare samt berörda praktiker och aktörer. Det är själva praktikforskningen i sig som skall medföra vetenskaplig kunskap med praktiskt värde för att sedan kunna främja och utveckla själva praktiken samt tillvägagångssätten på en arbetsplats. I praktikforskning är det även av stor betydelse att ett mångprofessionellt perspektiv lyfts fram där olika röster lyfts fram, blir hörda och respekteras. (Julkunen 2014, s. 77–83)

Barn- och familjesocialarbete samt eftervården får ta del av resultatet i den här studien. En poster kommer att göras över studien och dess resultat och postern kommer att publiceras på internet. Praktikforskningen görs som en del av projektet Multiprax forskningsprojekt och intervjuerna och resultatet av vår praktikforskning kan vid behov användas av projektet vid deras forskning.

4.2 Systeminriktad teori

Den här studien använder sig av systeminriktad teori (Se ex. Payne, 2015; 2021). I systeminriktad teori är nätverk viktiga för individer. Nätverk kan vara familjen men också närsamhället och sociala instanser (Payne, 2015). Systeminriktad teori fokuserar på samverkan mellan personliga och sociala faktorer och hur socialarbetaren utifrån dessa kan stöda klienterna (ibid.). Inom systeminriktad teori anses integration av system till det personliga, vara ett av de viktigaste bidragen till teori inom socialt arbete (Payne 2021). Integrationen inom system anses vara komplexa och olika system integrerar med varandra genom en komplex process. Systemteori anser att individers utmaningar är holistiska.

Tre huvudaspekter inom systeminriktad teori är system, involvering och kontext (Payne, 2021). Systemen kan vara på makro-, meso- eller mikronivå. Allen Pincus och Anne Minahan (1973 i Payne 2021) delar in olika system i tre olika stödande system för en individ. Det första är informella eller naturliga system, som är individens familj, vänner och andra nära personer såsom

kollegor. Den andra typen av system är formella system, vilket i sin tur är föreningar och olika grupperingar i samhället. Den tredje nivån av system kallas samhällssystem, vilka är till exempel sjukhus eller skolor. Socialarbetaren i sin tur kan ses som en agent som agerar för förändring i klienternas system (ibid.). Enligt systemteori ska du arbeta från den kontext som klienten befinner sig i och genom att involvera de system som klienten redan har.

En annan viktig aspekt av hur systeminriktad teori appliceras på praktiken är familjeterapi. Familjeterapi är ett multiprofessionellt område som blandar både socialt arbete och olika typer av psykologi. Inom familjeterapi ser man på interaktionen mellan olika personer inom en familj. Inom systemisk familjeterapi utforskas olika gömda mönster inom en familj. Inom familjeterapi fokuseras och lyfts fram det positiva och det som fungerar inom en familj, i stället för att fokusera på problemen inom en familj. (Payne, 2021) Familjeterapi kan ses som att arbeta på mesonivå och samtidigt också på mikronivå.

Andra aspekter inom praktiken inom systeminriktad teori är social komplexitet och socialt nätverksarbete (Payne, 2021). Social komplexitet betyder att ett socialt fenomen måste ses som en helhet och därmed hur en klients situation interagerar med helheten. Socialarbetaren måste därmed förstå att det kan finnas större kontexter som påverkar en klients situation och hur dessa hänger samman. Alla klienters situation är unik och generella lösningar måste anpassas till individen. Socialt nätverksarbete fokuserar på att klienten ska kunna se sina egna nätverk och skapa nya ifall det behövs. Att förstärka en individs nätverk kan ha en viktigare inverkan än individuella metoder. Nätverkande och att tänka på den sociala komplexiteten är att arbeta på makronivå.

5. Forskningsmaterial och analysmetod

5.1 Forskningsmaterialet

Materialet till studien har samlats in från två semistrukturerade gruppintervjuer. Den ena intervjun har gjorts med socialarbetare och socialhandledare inom barn- och familjesocialarbete vid Österbottens välfärdsområdes norra distrikt. Den andra intervjun har gjorts med

socialarbetare och socialhandledare som arbetar inom barnskyddets eftervård vid Österbottens välfärdsområdes norra distrikt.

Den ursprungliga tanken var att både Jenny Nylund och Malin Rosendahl skulle delta på plats i båda gruppintervjuerna, men på grund av sjukdom blev det så att Rosendahl deltog på plats och Nylund via Teams. Därmed föll praktiska saker som insamlandet av samtyckes blanketten på Rosendahl. Intervjuerna bandades in via Teams, men också via Rosendahls mobil för att säkerställa en fungerande inspelning, ifall någon inspelning av någon teknisk orsak inte skulle fungera.

Nylund har haft huvudansvaret att transkribera och analysera intervjun och materialet med gruppen barn- och familjesocialarbete. Medan Rosendahl har haft huvudansvaret om delen angående eftervård. Transkriberingarna gjordes så att dialektala ord skrevs om till standardsvenska och utfyllnadsord har delvis lämnats bort. Annars är intervjuerna ordagrant transkriberade.

När vår rapport var klar skickade vi den till arbetsplatserna för att de skulle få möjlighet att läsa igenom och meddela ifall det finns sakfel som berör deras enhet i vår rapport. Allmänt kan vi också konstatera att skrivandet och samarbetet kring praktikforskningen har gått bra trots att vi bor på skilda orter, men tack vare möjlighet till teams och möjligheten att dela dokument över internet så har det fungerat över förväntan.

5.2 Avgränsning

Vår studie utgår från Multiprax-projektets österbottniska del, vilken utförs i norra distriktet av Österbottens välfärdsområde. För oss blev det därmed en naturlig avgränsning av området där vår studie utförs, att studera samma område. Inom det österbottniska välfärdsområdets norra distrikt har implementeringen av systemiskt arbetssätt pågått sedan 2018 inom flera olika enheter. Vi har i vår studie valt att fokusera på barn- och familjesocialarbete samt eftervården. Dels för att mycket av det som har forskats om systemiskt arbetssätt har fokuserats på

barnskyddet eftersom implementeringen började inom barnskyddet och vi ville se hur andra enheter har tagit an/tänker sig att de vill jobba med systemiskt arbetssätt inom deras arbetsområden. En ytterligare orsak till varför vi är intresserade av barn- och familjesocialarbete samt eftervården, är på grund av våra egna arbeten. Rosendahl jobbar inom vuxensocialarbete i Österbottens välfärdsområde och Nylund i Tammerfors med deras motsvarighet till barn- och familjesocialarbete. Vi tänker därmed att våra egna arbetserfarenheter kan bidra till studien, med att vi redan är bekanta med arbetsområdena.

5.3 Kvalitativ innehållsanalys

Kvalitativ innehållsanalys används som analysmetod av datamaterialet från gruppintervjuerna. I texten av de transkriberade intervjuerna söker forskningsstuderandena centrala teman och kodar texten utifrån dessa teman (Bryman, 2018, s. 680). Kodningen utförs genom manuell kodning (se t.ex. Bergström & Boréus, 2018, s. 58) för att materialet inte är överväldigande lång och därmed hanterbart. Kodningen görs inte på specifika ord utan snarare försöker vi hitta nya gemensamma nämnare, eller så kallade kodningsenheter (ibid., s. 59).

Innehållsanalysen i den här studien har ett induktivt tillvägagångssätt, vilka teman som framkommer i materialet är inte bestämda på förhand. I en induktiv ansats används enskilda fall för att göra generella antaganden (Fejes & Thornberg, 2019, s. 24).

För att göra texten mera beskrivande och belysa specifika saker som sagts under intervjuerna så används citat i resultatdelen. För att presentera resultatet av en kvalitativbearbetning kan man enligt Runa Patel och Bo Davidsson (2003, s. 120) använda sig av citat från de svar man fått som varvas med egna tolkningar och kommentarer.

5.4 Forskningsetiska frågeställningar

I studien används gruppintervjuer som metod och studien utförs inom norra distriktet i Österbottens välfärdsområde. Vilket utgör en viss risk för att någon kan förstå vilka specifika enheter som ingår i studien men samtidigt är enheternas arbetssätt allmänt känt. I studien

intervjuas personal med olika arbetsställningar socialarbetare, ledande socialarbetare och socialhandledare. När citat används eller angående vad någon sagt, nämns inte vilken arbetsställning som personen har. Intervjuerna är gjorda som gruppintervjuer vilket gör det svårare att urskilja särskilda åsikter och informanternas personuppgifter kommer inte att framkomma i den slutliga rapporten. Frågorna som använts handlar om själva arbetssättet samt personalens uppfattningar och upplevelser av arbetssättet. Deltagande i studien är frivilligt och informanterna har fått kunskap om vår studie på förhand vilket beskrivits i samband informationsbladet (se bilaga 2) om studien som sändes ut på förhand (Forskningsetiska delegationen, 2019 s. 8). Före intervjuerna startar skriver deltagarna under en samtyckesblankett (se bilaga 3).

Vi har följt Forskningsetiska delegationens (2019 s. 12) anvisningar gällande behandling av personuppgifter och organisationens dataskyddsbeskrivning samt fyllt i blanketten om dataskyddsmeddelande gällande vetenskaplig forskning. Materialet kommer att kunna användas inom projektet Multiprax, men kommer därefter förstöras.

Forskningslov har anhållits från Österbottens välfärdsområde. Österbottens välfärdsområdes sociala tjänster upprätthålls av välfärdsområdet sedan januari 2022. Eftersom välfärdsområdet är en större organisation med många enheter och förmän så var beviljandet av forskningslovet en process som tog längre än väntat och fördröjde vår möjlighet att boka in intervjuerna.

Forskningsstuderandena har funderat på hur deras egna erfarenheter påverkar studien angående vilken typ av intervjufrågor som ställs och hur erfarenheterna påverkar analysen. Båda praktikforskningstuderandena har arbetserfarenhet inom de aktuella områdena och Rosendahl jobbar inom samma välfärdsområde vilket kan påverka frågorna och analysen. Men praktikforskarna har försökt hålla sig objektiva och inte deltagit i diskussionerna under intervjuerna och även ställt frågor som kunnat kännas självklara för att säkerställa sig på att få rätt information.

6. Resultat

För att besvara vår frågeställning kommer vi att presentera resultatet i olika teman som vi fått fram ur vår analys av det transkriberade materialet från intervjuerna med barn- och familjesocialarbete samt eftervården. Det första temat är en kartläggning av hur de olika enheterna använder systemiskt arbetssätt i nuläget. Övriga teman som framkommer ifrån intervjuerna är klienternas delaktighet, hur enheterna arbetar med system och nätverk runt klienterna, utmaningar för hur det systemiska arbetssättet kan utföras samt informanternas idéer om hur det systemiska arbetet inom deras enhet kunde utvecklas och deras önskemål för hur arbetet skulle se ut i framtiden.

7.1 Kartläggning av systemiskt arbetssätt

Som en del av vår studie ingår att göra en kartläggning av hur det systemiska arbetssättet används idag i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt. Beskrivningarna av hur det systemiska arbetssättet ser ut vid enheterna idag, utgår från intervjuerna vi genomförde med barn- och familjesocialarbete samt eftervården inom Österbottens välfärdsområdes norra distrikt. Här beskrivs hur deras arbete är uppbyggt och i vilka skeden enheterna är med att arbeta systemiskt.

7.1.2 Barn- och familjesocialarbete

Inom barn- och familjearbete har de redan hunnit arbeta med det systemiska arbetssättet i några år och deras process med att arbeta systemiskt har hunnit gå igenom en pandemi och övergången till välfärdsområdet. Personalen har fått utbildning i det systemiska arbetssättet och de har också haft booster dagar efter utbildningen. All nyare personal inte haft möjlighet att delta i utbildningen, men en ny utbildning är något som personalen önskar sig.

I teamet för barn- och familjesocialarbete ingår fyra socialarbetare och fyra socialhandledare. Teamet har systemiska möten var tredje vecka. I detta möte deltar hela teamet och också en familjeterapeut. Utöver detta kan även olika personal från olika nätverk som finns i barnet liv delta i mötet, dessa kan till exempel vara familjearbetare, personal från hemservice för barnfamiljer, skola, barn- och familjepsykiatriska kliniken eller daghemspersonal. Teamet har

ingen koordinator, de har testat ha med en koordinator men ansett denna person överflödig. I nuläget har familjer endast deltagit någon enstaka gång, men detta är något som teamet funderar att är nästa steg i utvecklingen av deras systemiska arbete.

Under det systemiska mötet ritar de upp familjens släktträd, hypotiserar kring familjens utmaningar, funderar på vilken oro det finns i familjen och vilka styrkor som finns. Under mötet görs en plan upp för hur arbetet med familjen ska fortskrida. Deras tanke är att de ska fråga lov av familjen om deras case fås tas upp på det systemiska mötet, vilket de oftast gör men ibland uteblir av praktiska orsaker. Oftast tas familjens situation upp anonymt under mötet. Efter mötet går det med familjen igenom vad planen för det fortsatta arbetet är och diskuteras tillsammans med familjen om de är av samma åsikt. Under mötet är det någon i teamet som är utsedd att se till barnets perspektiv. Det systemiska mötet håller på mellan en och en halv timme till två timmar. På senare tid har teamet börjat behandla två case under samma möte, först ett nytt och sedan en uppföljning på ett case de har gått igenom tidigare.

Utöver det systemiska mötet så har teamet varje vecka teammöten, i detta möte deltar inte terapeuten eller övriga nätverk. Under teammötet går de igenom klientcase och har ungefär 5–10 minuter/case. Vid behov kan ett case gås noggrannare igenom. Teamet har märkt att det systemiska arbetet också återspeglas i annat arbete som det gör. Framför allt lyfter de upp att se styrkor och kartlägga oro samt att skapa en relation till klienten. Teamet lyfter också upp att de har även haft utvecklingsdagar efter utbildningen där de har speglat vad det systemiska arbetet betyder för dem och hur detta speglas mot THL:s beskrivning av det systemiska arbetet.

7.1.2 Eftervården

Barnskyddets eftervård hör idag under barnskyddet i Österbottens välfärdsområde men har bildat en egen enhet som man i dagsläget kallar för den allösterbottniska enheten för eftervård, informanterna påpekar att det ännu är oklart om det blir det officiella namnet. Den består av idag av två socialhandledare i norra delen och från och med 2023 har man fått en egen socialarbetare, ytterligare finns en förman, 2 socialhandledare och från 2023 en socialarbetare

som fysiskt finns i Vasa. Denna enhet sköter eftervården för de som har fyllt 18 år och har rätt till eftervård tills de är 25 år. Det systemiska arbetssättet har ännu inte implementerats hos eftervården vid Österbottens välfärdsområdes norra distrikt, men personalen håller som bäst på att gå utbildningen och ibruktagandet finns med i en femårsplan enligt informanterna. Informanterna kan konstatera att de inte haft team inom eftervården tidigare men nu blir det möjligt tack vare mera personal. Tidigare har barnskyddets socialarbetare varit ansvarig för de som är i eftervården och har av behov särskilt stöd.

Inom eftervården i Österbottens välfärdsområde jobbar de med handledning, träffar, ekonomiskt stöd, samarbeten med bland annat uppsökande verksamhet, vuxensocialt arbete, startgrupper, Arbetskraftsbyrån med flera. Inom eftervården satsar man på lågtröskelverksamhet och att det ska vara enkelt att ta kontakt och att man också visar att man finns där för klienterna. Eftervårdverksamheten för 18 år och uppåt finns beläget vid en verksamhet som heter After Eight där det också finns uppsökande verksamhet, startgrupper, After Eight's ungdomsverkstäder, musikcafé och ungdomsstation Feelis som erbjuder samtalsstöd och rådgivning åt unga. Att eftervården är placerad på detta läge är något informanterna uppskattar särskilt för det ger möjlighet till mångprofessionellitet och lågtröskelverksamhet. Att de också är en skild enhet utanför barnskyddet är något som informanterna uppfattar som positivt och de unga kan känna att eftervårdstjänsterna är något annat än det barnskydd de tidigare haft.

Trots att man inte har systemiskt arbetssätt satt i bruk med systemiska teammöten så kan man konstatera att ett systemiskt tankesätt ändå finns i arbetet. Informanterna hänvisar till att det i deras arbete finns multiprofessionellt arbete, lösningsfokuserat arbete, fokus på delaktighet och klientens styrkor samt uppbyggande av relationer och nätverk.

“fokus på klientens styrkor och ha ett lösningsfokuserat tänk och den här respektfulla nyfikenheten i kontakten till klienten och just medvetenheten om att klienten är en del av en större helhet ... Man kanske landar på det att man sist och slutligen jobbar ganska systemiskt ändå” - Informant E

Barn som har rätt till eftervård och är under 18 år sköts av barnskyddsteamets öppenvård. Inom barnskyddet i Österbottens välfärdsområdet norra distrikt har man tagit i bruk det systemiska arbetssättet 2018 och man har idag 4 team och man jobbar med att ha med familjer på teammöten. Därför har idag många av de klienter som kommer vidare till eftervården redan fått service genom ett systemiskt arbetssätt och arbetssättet är därför redan bekant för många klienter.

7.2 Delaktighet

Att delaktighet framkommer i vårt forskningsresultat som en gemensam nämnare var önskat eftersom delaktighet var ett av de ämnen vi även ville lyfta fram och hade särskilda frågor om det i intervjun (se bilaga 1). Under denna kodningsenhet framkommer olika delar av delaktighet. I våra intervjuer har vi hittat aspekter som barnets/den ungas delaktighet, men också hela familjens delaktighet, frivilligheten till att ta emot service samt att bygga relationer med klienterna.

En del av delaktigheten som framkommer i intervjun med barn- och familjesocialarbete är, barnets och familjens synvinkel. Barnets synvinkel kommer fram i berättelsen om hur det systemiska arbetet utförs, att till exempel någon ser arbetet ur barnets synvinkel på det systemiska mötet. Samtidigt kommer också diskussionen om för vems skull och för vems bästa det är att träffa barnet i vissa situationer, till exempel om barnet träffar många andra professionella som exempelvis läkare eller psykiatriker.

“för vems skull skulle jag träffa det här barnet? Ger det någonting åt barnet? Eller är det bara att jag tycker att jag ska kunna säga att jag gjort enligt bokens alla regler?” - Informant A

Ett liknande förhållningssätt framkommer vid eftervården eftersom de unga också kan ha många kontakter som är nära samarbetspartners med eftervården t.ex. uppsökande verksamheten för unga och då vill man att de ska få ha mest kontakt med den personal det fungerar bäst med. Den

uppsökande ungdomsverksamheten nämns som en positiv kontakt i samband med eftervården och det är också de som kan fånga upp den unga och påminna dem om att de har rätt till eftervård. Det framkommer att det finns ungdomar som idag är i åldern 22–24 år som tidigare tackat nej till eftervård, men som ännu har rätt till eftervård, eftersom rätten till eftervård förlängdes januari 2020. Dessa ungdomar kan de uppsökande ungdomshandledarna konkret föra till eftervården, när de märker att ungdomarna har ett sådant behov och de idag kan vara redo att ta emot eftervården. Många gånger får också ungdomen en väldigt bra kontakt med den uppsökande ungdomshandledaren och de kan då bättre sköta den direkta kontakten och eftervården kan bevilja den service de eventuellt är i behov av.

“Och jag ser inte att det finns ett värde att försök aktivt skapa en relation om ungdomen redan har en fungerande relation, att vi behöver ju som inte börja tävla om vem vi ska berätta sin livshistoria åt utan istället försöka säkerställa att alla skulle ha någon trygg vuxen som de kan vända sig till” - Informant E

Under intervjun med barn- och familjesocialarbete diskuterades hur informanterna vill utveckla sitt systemiska arbetssätt. Den största framtida utveckling som de talar om är att de mera aktivt vill ta med klientfamiljerna på systemiska möten. Nu när familjerna själva inte är med på mötet blir det socialarbetarna och -handledarna som tolkar familjens situation. Medan om familjen skulle delta i mötet så skulle de själva kunna berätta sin synvinkel. Socialhandledarna, som också har rollen av att vara stödperson åt barn och unga, har oftast mest kontakt med barnet. Informanterna upplever att familjerna är jättedelaktiga i arbetet. I case med föräldrar som mår psykiskt dåligt, påpekar informanterna att de behöver mera aktivt tänka på barnets synvinkel.

“samtidigt som ju förstås att fokuserar vi inte på föräldrarnas problem... så blir inte barnets situation bättre heller.” - Informant A

Eftersom både barn- och familjesocialarbete samt eftervården baserar sig på frivillighet är detta också något som framkommer i samband med intervjuerna. En del av frivilligheten är att den

unga eller familjen oftast vill ha hjälp, vilket i sin tur leder till en gemensam respekt och "vi gör det tillsammans"-anda. Med tanke på det systemiska arbetet inom barn- och familjesocialarbete, så frågar de lov av familjen ifall de får ta upp deras case på ett systemiskt möte (om än det ibland uteblir av olika praktiska orsaker). Informanterna från eftervården påpekar att delaktighet är otroligt viktigt inom deras arbete, eftersom arbetet baserar sig på frivillighet.

"eftervården är ju ett tacksamt ämne att odla delaktighet i eftersom precis hela eftervården baserar sig på frivillighet" - Informant E

Eftervården erbjuds till alla som varit placerade inom barnskyddet och man påpekar att det är positivt att rätten till eftervård förlängts till och med 25 år. Informanterna från eftervården påpekar också att de lärt sig att när någon väljer att tacka nej till eftervård, är det också ett sätt att vara delaktig och att det hör till självbestämmanderätten. Eftervården byggs upp enligt klientens individuella behov ur deras eget perspektiv. Det framkommer att eftervården inte heller kan tvinga på någon tjänster som eftervården själv anser skulle passa, men som den unga inte själva är beredd att ta emot. Men sen kan man erbjuda igen om man anser att den unga är mogen för att ta emot service. Just att tiden för att eftervårdstjänster har förlängts är positivt eftersom det kan vara fråga om en mognadsprocess.

En princip som uppkommit ur att arbeta systemiskt säger informanterna från barn- och familjesocialarbete är att de satsar mycket på relationsskapande med klienterna. Informanterna vid eftervården anser att de satsar mycket på att bygga relationer till klienter och att det är något de lyckats med. Om de till exempel inte får kontakt med en klient från början fortsätter de med att skicka textmeddelande och påminner om när de finns på plats och att den unga har rätt till eftervård om de behöver hjälp med något. Flera gånger har det hänt sig att den unga tagit kontakt efter en tid. En av informanterna inom eftervården nämner det dialogiska arbetsättet som en del av delaktighet och man nå framsteg om man ber klienterna om hjälp om hur man kan hjälpa dem och att man kommer bort från myndighetsrollen samtidigt måste en socialarbetare våga göra obekväma beslut.

Informanterna vid eftervården ser det som ett sätt för den unga att testa om den vuxna på riktigt är intresserad av dem och att det är då även bra att orka försöka både en fjärde, femte och sjätte gång för att visa att man finns där för dem oavsett, för vanligt är att de har upplevt att vuxna svikit dem. På så sätt lyfter informanten fram textmeddelande som ett arbetsredskap för "mikrokontakt".

"jag ser ett jättestort värde i det här som jag börjar kalla till mikrokontakt som bara visa att vi finns här. Höra av oss och liksom inte...bjuder man ut en tid och de inte kommer, så gör man inte någon stor grej av det. Jag tycker att det är ett allmänt problem inom all service egentligen, är att man erbjuder tre tider och så kom inte ungdomen och så tar man bort dem från listan för det har haft sin chans".

- Informant E

Informanterna inom eftervården nämner ett annat konkret sätt som de försökt öka klienternas delaktighet på, och det är att de har börjat ha caféträffar för ungdomar i eftervården en gång i månaden som hålls vid After Eights byggnader. Där har man också satt fram en "önskemålsbox" där ungdomarna får önska vad de vill göra. Till exempel hade någon önskat julpyssel så i december ordnades glögg och julpysselkväll.

7.3 System

Med system menar vi de system som är uppbyggd kring klienten bland annat nätverk, familj, samarbetspartner och myndigheter samt hur man jobbar med systemen för att stödja klienterna. Olika exempel på system som vi hittade i vårt material var att arbeta med hela familjen, relationsskapande med klienten/nätverket, nätverksmöten med samarbetspartner.

Informanterna från barn- och familjesocialarbete talar om att deras arbete utgår från familjens behov och att det systemiska sättet att tänka har bidragit till att arbetet har blivit mera lösningsfokuserat jämfört med att arbetet tidigare var mera problembaserat. Det systemiska tänkande har bidragit till att de har blivit duktigare på att ta med hela familjen i arbetet. Fast de

ännu inte i huvudsak har med familjerna på systemiska möten så kan familjen vara involverad i arbetet till exempel med att de som arbetar i caset på förhand ritar upp släkträd med familjen.

Informanterna inom eftervården känner väl till det systemiska arbetssättet men det är inte satt i bruk med teammöten. Under intervjuerna framkom att det ändå finns flera saker i deras sätt att jobba som är systemiskt. Det ekonomiska stödet kan bl.a. vara att stöda resor till sin familj som bor längre bort. Idag ritas inga släkträd men kanske genom att börja göra det skulle man kunna hitta släktingar som kunde vara ett bra stöd för den unga. Eftervården jobbar ändå mycket med att relationskapande och att skapa system för den unga. Det kan vara relationer till den egna familjen men också att kunna skapa nya goda relationer till släkt eller andra nära som kan vara med i ett positivt stödnätverk åt den unga. Det handlar om att stöda den unga att bygga relationer som håller efter att eftervården tagit slut. Informanterna nämner gruppverksamheten som också ett sätt att skapa nya viktiga relationer som kan hålla längre en vad eftervårdsrätten gör.

”vi har också märkt att de har ju möjlighet att hitta varandra via denna gruppverksamhet och sen får relationer som kan hålla längre än vad eftervårdsrätten håller” - Informant E

Informanterna vid barn- och familjesocialarbete talar om nätverksmöten i olika sammanhang. Till exempel ger nätverksmöten möjligheten att ha en gemensam plan utöver gränserna för olika samarbetspartner. Fastän nätverksmöten inte alltid är systemiska möten använder sig ändå personalen inom barn- och familjesocialarbete av systemiskt tänkande, de framhåller att de tar upp styrkor och oro, vilket också har varit omtyckt av familjerna.

”Det blir en annan stämning om man kommer ihåg att fokusera på styrkorna också.” - Informant A

Att ta upp styrkor har blivit en naturlig del av arbetet med familjer, och också att ge positiv feedback till familjerna. Teamet börjar alltid det systemiska mötet med att ha en "fiilis-runda" eller firar något som ha lyckats inom jobbet, så även styrkor inom arbetet uppmärksammas.

7.4 Utmaningar

Enheterna vid barn- och familjesocialarbete och eftervården är i så olika skeden av implementeringen av det systemiska arbetssättet, vilket medför att deras utmaningar delvis berör olika aspekter.

Informanterna vid barn- och familjesocialarbete lyfter fram att fysiskt ta med klienterna på det systemiska mötet som nästa utveckling i deras systemiska arbetssätt. Samtidigt så funderar de mycket kring utmaningar som följer med detta. En utmaning som de funderar kring är att de är så pass många i teamet, åtta personer, att de skulle behöva dela på sig i två mindre team för att det inte skulle bli en för överväldigande stor grupp för familjen. Med delningen av teamet i två olika systemiska team framkommer utmaningar som att de inte kan vara arbetspar över teamgränserna och att vissa i teamet inte har gått den systemiska utbildningen. En annan utmaning som informanterna funderar över är tiden för det systemiska mötet, den nuvarande tiden är på tisdag förmiddag. Informanterna funderar på att tiden kan vara svår för föräldrar att närvara vid. Att flytta tiden till en eftermiddag medför frågetecken som om deras familjeterapeut då kan delta, även socialhandledarna som är stödpersoner har oftast fulla eftermiddagar. Informanterna funderar även över praktiska problem som i vilket utrymme en sådan grupp skulle kunna träffas. Informanterna säger att det märks att de inte har haft någon boosterdag på senare tid, de har inte haft utrymmet att fundera på hur de vill utveckla det systemiska arbetet. En nuvarande utmaning som informanterna lyfter fram, med att inte ha familjen med på det systemiska mötet, är att klienterna kan vara av en annan åsikt än det som har funderats på mötet.

Informanterna vid barn- och familjesocialarbete funderar hur de skulle kunna ta med familjerna till ett systemiskt möte ifall de har en oro att mötet skulle kunna bidra med bråk mellan föräldrarna. En annan utmaning med föräldrar som är skilda och har skilda åsikter om barnets

behov av stöd från socialservicen. Eller case där föräldrarna gärna ta emot stöd för barnet, men själva inte är villiga att ta emot stöd, fastän de också skall behöva någon typ av stöd. Dessa utmaningar påverkar socialarbetarnas och socialhandledarnas möjligheter att jobba systemiskt med barnets hela system.

En annan sak som har påverkat att informanterna vid barn- och familjesocialarbete känner att de inte haft tid att sätta sig ner och utveckla det systemiska arbetet är allt nytt med övergången till välfärdsområdet. Det som informanterna saknar inom välfärdsområdet är någon som skulle ha huvudansvaret för att koordinera det systemiska arbetet mellan olika team på olika platser inom välfärdsområdet, och att alla team inom barn- och familjesocialarbete inom välfärdsområdet inte har gått den systemiska utbildningen. Eftervården är nu i en utvecklingsprocess genom att det blivit en del av Österbottens välfärdsområdet och bland annat team och arbetsfördelning inom välfärdsområdet är under planering. Informanterna vid barn- och familjesocialarbete lyfter också upp coronapandemin som bromsande av utvecklingen av det systemiska arbetet.

Personalen inom barn- och familjesocialarbete har större klientmängd än till exempel inom barnskyddet. Klientmängden lyfts fram som en faktor till att alla klienters case inte kan tas upp systemiskt, samtidigt som informanterna inte heller ser det som en nödvändighet att allas case tas upp ifall det inte finns behov. Största orsaken till att ett case tas upp systemiskt är om det finns oro av något slag, men även i andra fall, såsom att de som arbetar med caset har kört fast eller att de funderar på att avsluta ett klientskap, men är lite osäkra om det är rätt att avsluta. En sak som informanterna vid eftervården nämner är att det kan vara svårt att avgöra vad som hör till eftervård och vad som hör till övrig service, men som enligt regel ska vara bundet till orsaken för placering. En tydlig utmaning som framkommer inom eftervården är personalresurser och klientmängden, ett exempel angående det systemiska arbetssättet så saknar eftervården i nuläget en terapeut och det blir också kostsamt om det blir mycket köptjänster.

Informanterna vid barn- och familjesocialarbete funderar kring samarbetet mellan olika samarbetspartner som till exempel skolor. Som utmaning lyfter de upp att det ibland kan vara svårt att jobba systemiskt med vissa skolor.

“Man ser nog ganska stor skillnad just att i vissa skolor är de med på samma tåg som vi är, och andra är det mera att de förväntar sig att vi ska komma dit, nu har de gjort allt... och då förväntar de sig att vi ska ta över och göra något underverk där” - Informant B

Samtidigt som de också ser det som en fördel att ibland träffas och diskutera kollegor sinsemellan utan att klienterna är närvarande.

7.5 Utveckling

Då barn- och familjesocialarbete och eftervården är i olika skeden angående implementeringen av det systemiska arbetssättet, så ser också deras framtidsfunderingar och utvecklingsidéer olika ut, vilka berör teammöten, fortbildning och ansvar.

Nästa steg i utvecklingen av det systemiska arbetssättet inom barn- och familjesocialarbete är att det är dags att börja ha med klienterna på det systemiska mötet. De har en gång haft med en klient och bjudit med en par gånger, där familjen av olika skäl inte deltagit. Kring praktiska saker hur det ska gå till har de ännu många frågetecken (se kapitel 7.5.). Informanterna vid eftervården ser inte ett akut behov av systemiska teammöten, men ser det som positivt att de inom kort kan började med strukturerade teammöten.

Informanterna vid barn- och familjesocialarbete önskar sig en ny utbildning för att även nyare medlemmar i teamet skall kunna få ta del av utbildningen. För utvecklandet av det fortsatta systemiska arbetet inom teamet, önskar informanterna sig booster dagar igen. Eftervårdens informanter är nöjda med läget idag eftersom de har fått mera personal och blivit del av ett större team. De framhåller även att de håller på att få utbildning som är särskilt fokuserad på ett

systemiskt arbetssätt inom eftervården och man ser att det skulle vara till nytta att man utreder den ungas egna nätverk mera än vad man gör idag och tar med nätverken i arbetet.

Med tanke på den nya arbetsbilden i och med välfärdsområdet, ser informanterna ett behov att någon som skulle koordinera hela det systemiska arbetet inom välfärdsområdet. Det föreslås även att den som koordinerar det systemiska arbetet skulle kunna gå igenom hur man arbetar systemiskt med nya teammedlemmar. Informanterna upplever att alla inom teamet är positivt inställda till det systemiska arbetssättet och vill fortsätta med det.

7. Avslutande diskussion

Mycket av tidigare forskning angående systemiskt arbetssätt fokuserar på arbetet inom barnskydd. Vår studie kan förhoppningsvis ge en bredare bild av systemiskt arbetssätt med barn och unga och även hur systemiskt arbete fungerar där det inte är fråga om svårare fall som till exempel placeringar utanför hemmet. Studien ger en bild av hur barns och ungas delaktighet främjas i socialtjänster som angår dem. Studien sker i nära samarbete med Multiprax och arbetsplatsen och båda kommer att få ta del av resultaten. Förhoppningen är att projektet Multiprax kan ha nytta av studien som sedan i sin tur ger stor nytta åt bland annat Österbottens välfärdsområde.

Om man ser på den första forskningsfrågan: Hur tillämpas det systemiska arbetssättet inom barn- och familjesocialarbete samt inom eftervården i Österbottens välfärdsområdes norra distrikt, anser vi att vi har fått en bra beskrivning av hur det systemiska arbetet i dagsläget utförs inom dessa två enheter. I denna studie framkommer både hur det systemiska arbetet ser ut inom enheterna idag, samt vilka utmaningar med arbetssättet som informanterna framför. Utmaningarna består både av praktiska utmaningar, en utmaning inom barn- och familjesocialarbete är att de funderar om de skulle behöva flytta tidpunkten för det systemiska mötet för att familjer lättare skulle kunna delta. En annan praktisk utmaning som framkommer både inom barn- och familjesocialarbete och eftervården är att de har en stor mängd klienter

eller för litet personalresurser. Övergången till välfärdsområdet och den utvecklingsprocessen, är även något som framkommer i båda intervjuerna.

På den andra forskningsfrågan: Vilka är de framtida behoven av systemiskt arbetssätt inom eftervården respektive barn- och familjesocialarbete, har vi också fått olika svar på hur enheterna tänker en framtida utveckling inom deras systemiska arbetssätt. Eftersom speciellt eftervården är i en utvecklingsfas dels på grund av övergången till välfärdsområdet, men även att de är i startskedet av implementeringen av systemiskt arbetssätt. Inom barn- och familjesocialarbete har de i sin tur utvecklat det systemiska arbetet under en längre tid och intrycket från intervjun var att de var ganska nöjda med upplägget i huvudsak. De hade ändå utvecklingsförslag. Den framtida utvecklingen som främst framkom var att de vill bli bättre på att ta med klienterna på de systemiska mötena för att direkt få deras tolkning på deras egen situation.

Som teoretisk utgångspunkt använder vi systemteori vilket innebär fokus på nätverk som viktiga för individer. Nätverk kan vara familjen men också närsamhället och sociala instanser. Systeminriktad teori fokuserar på samverkan mellan personliga och sociala faktorer och hur socialarbetaren utifrån dessa kan stöda klienterna (Payne, 2015). Om vi ser på de system som framkommer inom både barn- och familjesocialarbete samt eftervården, så satsar de på att jobba med nätverk som klienterna behöver för att komma framåt i livet. När det gäller barn- och familjesocialarbete, framkommer det i intervjuerna att de arbetar med olika nätverk, eller så kallade system, som redan finns i barnets liv. Systemen kan bestå av skola eller dagvård, en annan samarbetspartner kan vara sjukvården, ifall klienten har kontakt där. En viktig kommentar som upprepas genomgående genom intervjun är även att de arbetar med hela familjen fastän det kan vara bara ett barn som har klientskap. Eftervården satsar mycket på att hitta nätverk för den unga som är hållbara också när eftervårdstjänster inte längre är tillgängliga för klienten. Och att klienterna också ska få tilltro till vuxna för att kunna bygga upp nätverk genom att visa att man finns där utan en massa krav.

En annan aspekt inom systeminriktad teori är social komplexitet och socialt nätverksarbete (Payne, 2021). Social komplexitet betyder att ett socialt fenomen måste ses som en helhet och därmed hur en klients situation interagerar med helheten. Det framkommer från informanterna att man satsar på att försöka förstå om det kan finnas större kontexter som påverkar en klients situation och ett intresse för hur dessa hänger samman. Det utförs genom att socialhandledare, stödpersoner eller annan person som klienten har kontakt med, träffar klienterna ofta. Alla klienters situation är unik och generella lösningar måste anpassas till individen. Som informanterna påpekar så kan man inte tvinga klienterna till något utan behöver hitta en lösning som fungerar för dem. Inom nätverksarbete fokuserar de på att klienten ska kunna se sina egna nätverk och skapa nya ifall det behövs. Vilket de satsar mycket på inom eftervården, eftersom man också jobbar utifrån att de unga ska bli självständiga. Inom systeminriktad teori fokuseras det på positiva aspekter och det som fungerar hos klienterna. Inom både barn- och familjesocialarbete och eftervården så talar de mycket om att lyfta fram klienternas styrkor och fokusera på dessa.

Inom systemiskt tänkande är de viktigaste principerna för en fungerande modell inom verksamheten; systemiskt tänkande inom verksamheten, familjeterapeutisk förståelse och ett relationsfokuserat arbetssätt (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017). Inom barn- och familjesocialarbete talar informanterna om att det systemiska tänkande återspeglas i allt arbete de gör. Inom barn- och familjesocialarbete har de en familjeterapeut som deltar i det systemiska mötet. Eftervården nämner att de inte i nuläget har en terapeut men ser nyttan med att ha en familjeterapeut och hoppas på att i framtiden ha en samt ha systemiska teammöten. Familjeterapi är också en viktig aspekt av systeminriktad teori. Informanterna vid barn- och familjesocialarbete framhåller att de jobbar med att bygga relationer med sina klienter.

Främjande av delaktighet kommer fram tydligt i båda intervjuerna. Delaktighet är något man jobbar att utan klienten är det svårt att kunna utföra arbetet eftersom det bygger på frivillighet. Informanterna i barn- och familjesocialarbete talar mycket om barnens synvinkel, både i fråga om att träffa barnen (till exempel stödperson) och när det kanske inte alltid är det bästa ur barnen

synvinkel att träffa barnet (om barnet har många andra kontakter hen träffar, till exempel psykolog). Eftervården satsar mycket på att bygga en bra relation till klienten och satsar på bland annat lågröskelverksamhet, gruppverksamhet och cafékvällar.

I vår praktikforskning kommer det fram att, fastän man ännu inte inom eftervården gått inför att jobba systemiskt med teammöten, så finns det många element som ändå påminner om ett systemiskt arbetssätt. Inom barn- och familjesocialarbete i sin tur arbetar de redan med både teammöten och systemiska möte. Deras utmaning och väg som de vill utvecklas i, ligger snarare i att klienterna själva ska delta i mötet, i jämförelse med att det är en socialarbetare som för fram familjens situation. Samtidigt som informanterna i båda intervjuerna lyfter fram att arbetet sker i samråd med klienterna och arbetet med dem är på frivillig basis.

Vi fick känslan av att intervjuerna i sig var reflekterande över hur informanterna ser på det systemiska arbetssättet och hur de arbetar systemiskt. Hoppeligen startade intervjutillfället i sig igång processer om vidare utveckling inom enheten. Det vi speciellt vill återge till praktikplatserna är att analyserna av intervjuerna visade att systemiskt arbetssätt framkommer på flera sätt som vi beskrivit ovan och är mer än bara teammöten vilket i sig kan vara värdefullt att konstatera att det kan ge mervärde i hela arbetet. Vi kunde även konstatera ett positivt förhållningssätt från informanterna till systemiskt arbetssätt vilket underlättar vidareutveckling. Vi hoppas att eftervården går vidare med att utreda nätverk till exempel genom släkträd och att barn- och familjesocialarbete provar på att bjuda med flera klienter på systemiska teammöten för att se vad det kan erbjuda. Informanterna vid barn- och familjesocialarbete lyfte fram ett behov att en gemensam koordinator inom välfärdsområdet för det systemiska arbetssättet. Enligt Pia Lahtinen, Leena Männistö och Marketta Raivio (2017) så är det viktigt att organisationen och ledningen stöder genomförandet av det systemiska arbetssättet, på detta sätt skulle en koordinator kunna vara en del i en helhetsöverblick för hela välfärdsområdet. Denna rapport kan hoppeligen vara en del av ett grundunderlag för att utveckla systemiskt arbetssätt på också andra ställen inom Österbottens välfärdsområde.

Förslag på vidare forskning kunde vara att man till exempel efter 5 år, när välfärdsområden har hunnit hitta sin form bättre, gör en ny forskning över hur läget med eftervården och barn- och familjesocialarbete ser ut, samt hur utvecklingen med systemiskt arbetssätt framskridit. Har man hittat gemensamma strategier inom välfärdsområden inom barn- och familjesocialarbete samt eftervården. Ett annat tillvägagångssätt att fortsätta forska på området skulle till exempel vara att jämföra olika team inom barn- och familjesocialarbete på olika ställen i Finland och hur de jobbar systemiskt. Alternativt göra en jämförelse mellan olika eftervårdsteam i Finland och deras systemiska arbete. En konkret fortsättning på denna praktikforskning kommer att vara Multiprax forskning.

Källförteckning

Aaltio, E. & Isokuorppi, N. (2019) *Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi Valtakunnallinen arviointi*. Helsinki THL 3/2019. Tillgänglig:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137709/URN_ISBN_978-952-343-289-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Hämtad 10.10.2022

Barnskyddslag (2007/417)

Bergström, G., & Boréus, K. (Red.). (2018). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan). Studentlitteratur AB.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (B. Nilsson, Övers.; Upplaga 3.). Liber AB.

Eriksson, P. (24.1.2018) *Mot en systemisk verksamhetsmodell inom barnskyddet*. THL
http://videonet.fi/web/thl/20182401/Pia%20Eriksson_Modellobeskrivning24012018.pdf Hämtad 21.3.2019

Fagerström Katarina (2016) *Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu -Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä*. TYÖPAPERI THL 42/2016

Fejes, A., & Thornberg, R. (Red.). (2019). *Handbok i kvalitativ analys* (Upplaga 3.). Liber.

Forskningsetiska delegationen. (2019). *Forskningsetiska delegationens anvisningar 2019, Etiska principer för humanforskning och etikprovning inom humanvetenskaperna i Finland*. Tillgänglig:

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Etikprovning_inom_humanvetenskaperna_2020.pdf.

Hämtad 10.10.2022

Haarakangas, K. (2014) *Systeemisyys – Dialogisuus – integraatio: kohti kokonaisvaltaista psykoterapiaa. Perheterapia* 4, 19–31.

Julkunen, I. (2014). *Praktikforskning i ett relationsperspektiv. Janus*, 22 (1), 77- 83.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[7.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y) Hämtad 15.01.2023

Julkunen, I. (2022). *Vardagseffekter i systemisk praxis – en multifallsstudie med främjan att utveckla hållbara och kunskapsdrivna välfärdstjänster, MULTIPRAX*, Tillgänglig:

https://stm.fi/documents/1271139/125598325/HY_Ilse+Julkunen_Forskningsplan_Socialtarbete2022.pdf

[f/b867671a-41b6-1789-1559-](https://doi.org/10.1017/b867671a-41b6-1789-1559-7e26ca18b38a/HY_Ilse+Julkunen_Forskningsplan_Socialt arbete2022.pdf?t=1656574016665)

[7e26ca18b38a/HY Ilse+Julkunen Forskningsplan Socialt arbete2022.pdf?t=1656574016665](https://doi.org/10.1017/b867671a-41b6-1789-1559-7e26ca18b38a/HY_Ilse+Julkunen_Forskningsplan_Socialt arbete2022.pdf?t=1656574016665) Hämtad: 10.10.2022

Kivistö, J. (2015) Perheterapia lastensuojelun rajapinnassa. *Perheterapia* 3/2015, 32-42.

Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. (2017) *Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja*. THL TYÖPAPERI 7/2017

Lähteinen, S., & Tuohino, N. (2017). Sosiaalityön erikoisosaamista vahvistamassa – erikoissosiaalityöntekijän koulutus vastaamassa toimintaympäristön muutoksiin. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 24(2). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/58701>

Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete* (B. Nilsson, Övers.; 3. svenska utg.). Natur & Kultur.

RP 164/2014 rd, *Regeringens proposition till riksdagen med förslag till socialvårds lag och vissa lagar som har samband med den*.

Satka M., Julkunen I., Kääriäinen A., Poikela R., Yliruka L. & Muurinen H. (red.) (2016) *Käytäntötutkimuksen taito*. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede-institutet. Helsinki.

Socialvårds lag (2014/1301) So 201

THL(2021). *Handbok för barnskyddet, Eftervård, Tillgänglig* : <https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/eftervard> Hämtad: 7.12.2022

Vierula T. & Korkimäki R (2022), Blogi: *Miksi jälkihuollon tutkiminen on tärkeää?*

Tillgänglig : <https://projects.tuni.fi/hyvaajalkea/blogi/blogi-2/blogi-miksi-jalkihuollon-tutkiminen-on-tarkeaa> Hämtad: 7.12.2022

Österbottens välfärdsområde (u.å.) *Barn- och familjesocialarbete*, Tillgänglig: <https://osterbottensvalfard.fi/palvelumme/socialvardstjanster/socialarbete/barn-och-familjesocialarbete/> Hämtad: 27.9.2022

Bilaga 1: Intervjuguide

Hur ser systemiskt arbete ut i dagsläge

-Hur är det systemiska arbetet organiserat inom enheten idag?

- Veckomöten?
- Vem ingår i teamen?
- Hur är arbetet fördelat?

-Hur väljer man vilka klienter som de arbetar systemiskt med?

- Vad är tanken bakom?

- Vilka utmaningar ser personalen inom det systemiska arbetet?

- Hur upplevs det nuvarande upplägget?

Hur klienternas delaktighet främjas

- Hur främjas barnens och ungas delaktighet?

- Hur är barnet/den unga delaktig i det systemiska mötet?

- Hur lyfts barns delaktighet fram?

Framtiden

- Vad kunde enligt personalen utvecklas inom det systemiska arbetssättet?

- Vilka framtida behov ser man inom det systemiska arbetssättet?

Bilaga 2: Information om studien

Syftet med studien är att synliggöra hur man idag arbetar med det systemiska arbetssättet inom barn- och familjesocialarbete samt inom eftervården med inriktning på den service som ges från Österbottens välfärdsområde. Studien kommer att genomföras som gruppintervjuer med arbetsteam från de två olika enheterna. Intervjufrågorna kommer att fokusera på personalens syn på hur det systemiska arbetssättet utförs i dagsläget, hur klienternas delaktighet främjas och vilka behov personalen ser för framtiden angående det systemiska arbetssättet. Gruppintervjuerna beräknas ta vardera ungefär 90 minuter. För att skydda din identitet kommer inte att nämnas i den slutliga forskningsrapporten. Deltagandet i intervjuerna är frivilligt och du kan när som helst dra dig ur studien. Du kan avstå från att svara på intervjufrågor. Intervjuerna bandas in och materialet kommer att förvaras på ett säkert sätt. Materialet kommer att förstöras efter att forskningsrapporten är klar och bedömd.

Båda forskningsstuderandena studerar socialt arbete på magisternivå vid Helsingfors universitet. Denna praktikforskning är en del av våra magisterstudier. Båda forskningsstuderandena jobbar samtidigt också som socialarbetare. Malin Rosendahl jobbar med vuxensocialarbete i Jakobstad och Jenny Nylund jobbar i Tammerfors med barn- och familjesocialarbete. Studien utförs inom Multiprax forskningsprojektet med ledande professor Ilse Julkunen. Studiens resultat kommer att användas av Multiprax forskningsprojektet. Resultatet i praktikforskningen kommer att publiceras som en plansch på internet. Om vidare publicering kommer att förhandlas med Österbottens välfärdsområde.

För vidare information kan ni kontakta:

Jenny Nylund: jenny.nylund@helsinki.fi
Socialarbetarstuderande på magisternivå vid Helsingfors universitet

Malin Rosendahl: malin.rosendahl@helsinki.fi
Socialarbetarstuderande på magisternivå vid Helsingfors universitet

Bilaga 3: Samtyckesblankett

Jag ger mitt samtycke till att delta i studien. Jag har fått information om studiens syfte, ändamål och publicering. Jag ger även mitt samtycke till att intervjun kommer att bandas in och att den informationen jag delger får användas i studien. Jag är medveten om att jag när som helst under processen kan avbryta mitt deltagande.

Deltagare:

Plats och datum – underskrift – namnförtydligande

Forskningsstuderande:

Plats och datum – underskrift – namnförtydligande

Forskningsstuderande:

Plats och datum – underskrift – namnförtydligande